

Nyköping är en trädgårdsstad med höga botaniska kvalitéer och omgivningar av stort intresse för naturintresserade. Här presenterar Hans Rydberg en av stadens många smultronställen – Linudden – ett naturreservat strax sydost om staden vid Mellanfjärdens södra strand.

Upplev vårbloomningen i Linuddens naturreservat

HANS RYDBERG

Utanför Nyköping i Sörmland ligger Linudden, en för trakten särdeles fin lövlund som uppvisar en fantastisk blomprakt om våren (figur 1).

Linudden är skyddat som naturreservat, bildat redan 1947. Området är helt lövskogsdominerat med mycket björk, lind, sälg, asp och ask, och i buskskiktet stora mängder grov och gammal hassel. Det första som möter en besökare utmed stigen i början av maj är ett hav av vitsippor *Anemone nemorosa*. Så långt ögat kan nå – bara vitt, vitt, vitt (figur 2). Men vid närmare betraktelse finns här så mycket mer.

Strax till höger om stigen ser vi mattor av en växt med vitsippulika blad, men dessa är mindre, blekt grågröna och flikarna är rundare. Blomsamlingen är helt annorlunda, grönaktig och nästan kubisk med oskaftade blommor riktade åt olika håll. Det som växer här, och i stor mängd, är desmeknopp *Adoxa moschatellina*. Växtens namn antyder en myskliknande doft, men den är inte lätt att uppfatta.

Litet längre in i reservatet finns flera av lundens typiska växter. Där finns mörk lungört *Pulmonaria obscura*, med blommor i olika nyanser av rosa och blått, vårärt *Lathyrus vernus* som precis skickat upp sina sirliga skott ur hasselmyllan, vätteros *Lathraea squamaria* som fjälliga gubbar i

laxrosa kostymer och naturligtvis blåsippan *Hepatica nobilis* som blommor litet tidigare än de andra arterna som nämns här. En mycket vanlig växt i hela lundområdet är ängsfräken *Equisetum pratense*. Den bildar ett ljusgrönt flor över vitsippsmattorna. Här och var längs stigen blommor också sloknunneört *Corydalis pumila* som för övrigt är den enda nunneörten i området. De baljliknande frukterna sitter som i en handske – ett stödbladd med flikar som små korta fingrar.

FIGUR 1. Linudden ligger nio kilometer sydost om stadskärnan i Nyköping.

FIGUR 2. Det första som möter besökare till Linuddens naturreservat utanför Nyköping i början av maj är ett hav av vitsippor *Anemone nemorosa*. Lundens rika flora rymmer också desmeknopp *Adoxa moschatellina* och mörk lungört *Pulmonaria obscura*. FOTO: Bengt Ekman/N.

Här finns också stora bestånd av underviol *Viola mirabilis*, denna säregna växt har öppna violblommor på våren, senare med små gröna, platta blommor på korta skaft vid bladskivans bas. De senare är kleistogama, de öppnar sig inte, utan befruktningen sker inuti den slutna blomman. Detta ger en säkrare frösättning som inte är beroende av soligt väder och insekter. Längs stigen ut mot en strandäng växer också tibast *Daphne mezereum*. Den påträffades som ny för Linudden så sent som 2017.

Kalkrik strandäng

Nära strandängen är marken väsentligt fuktigare. Lövlunden lutar svagt mot norr. Markvattnet silar längs slutningen genom en serie kalkrika strandvallar, vilket delvis förklarar den rika floran. Kalken kommer möjligen från fint skalgrus som ansamlats i sedimenten under landhöjningen. Innan man kommer ut på strandängen och den stätta som avskiljer den obetade

lövlunden från det numera fint hävdade området utanför, kan man i början av maj se de ljusgröna skotten av hässlebrodd *Milium effusum*, rikligt med ormbär *Paris quadrifolia*, gröna, sirliga skott av svart trolldruva *Actaea spicata* samt en hel del bladskott av smörbollor *Trollius europaeus*.

Strandängen har på våren knappt börjat blomma, men maskrosorna är i full gång. Det här är en mark med många ovanliga arter, arter som kräver långvarig hävd och börjar få det svårt om kvävebelastningen är hög. Många av de här maskrosorna växer också fuktigare än ogräsmaskrosor. Ängsmaskrosen *Taraxacum hamatum* är här mycket vanlig. Den känns igen på sina trubbspetsade, nedåt kloböjda bladflikar, på bladnervernas strimmighet i rött och grönt och på holkarna med sitt kraftiga dagglika överdrag (pruina). De yttre holkfjällen är blekvita, korta och står rätt ut i en krans. En annan art i gruppen ängsmaskrosor, brittmaskros *T. pseudohamatum* påträffades

1994 på strandängen ut mot havet, men har inte setts sedan dess. Den är i Sverige i övrigt bara funnen i Dalsland. Förutom ängsmaskrosor växer här exklusiva maskrosor som fläckmaskros *T. maculigerum* och kvällsmaskros *T. praestans* – båda rödlistade som VU (sårbara).

På strandängen växer det gott om älvväxing *Sesleria uliginosa*. Detta gräs finns flerstädes längs Sörmlandskusten i kalkpåverkade områden, men är i övrigt sällsynt i denna del av landet. I närheten finns även majviva *Primula farinosa*. Den växer bara med några få individer och har så gjort under lång tid. Orsaken till att den har så svårt att sprida sig är inte känd.

Försommarprakt

Under sommaren dyker det upp nya växter i området. Ängsfräken och andra kärilkryptogamer är då mer påtagliga. Om man ser på träden kan man utläsa något om reservatets historia. Den mark som en gång

varit hagmark har genom åren förvandlats till en lövnaturskog. Stora aspar och björkar har rasat och bildat ett lager med död ved i lunden. De grova hasselbuketterna har även de levererat material till de otaliga arter av vednedbrytare som numera trivs i reservatet. Här finns bland annat stor aspticka *Pbellinus populicola* på flera aspar – den största förekomsten strax norr om reservatet. Nere mot åkrarna i nordväst står några magnifika björkar, som troligen är en rest från den gamla hagmarksepoken. Här växer också ett fint bestånd av strutbräken *Matteuccia struthiopteris*. I närheten fanns tidigare storgroë *Poa remota*. Den har dock inte setts på många år, men kan vara förbisedd.

Om man går huvudstigen genom reservatet kan man få se tvåblad *Neottia ovata* och nästrot *N. nidus-avis* växa alldeles intill. Längre ner mot den fuktiga, norra delen av området ändrar vegetationen karaktär och det blir mer ask i trädsiktet.

FIGUR 3. För den som vill skilja på nordlundarv *Stellaria nemorum* subsp. *nemorum* och sprödarv *Myosoton aquaticum* gäller det att räkna honblommans stift. De är tre hos nordlundarv (som bilden föreställer) och fem hos sprödarv. Båda växer i den fuktigare norra delen av Linuddens naturreservat. FOTO: Anton Johansson.

FIGUR 4. Det 11 hektar stora naturreservatet domineras av lund- och lövskog. Karta från Kartsök och ortnamn, Lantmäteriet (CC).

Här växer en flerskiktad lövnaturskog opåverkad av sentida skötselinsatser med död ved i mängd. Särskilt längs huvudstigen reser sig meterhöga exemplar av vanlig hässlekllocka *Campanula latifolia* var. *latifolia* som här förekommer ymnigt. Ännu vanligare är nordlundarv *Stellaria nemorum* subsp. *nemorum* som täcker marken med sina blommor i vitt (figur 3). Den är en vek och bräcklig nejlika och liknar mycket en annan art som kan finnas i samma miljö, nämligen sprödarv *Myosoton aquaticum*. Vill man vara säker kan man kolla honblommans stift – de är tre hos nordlundarv, fem hos sprödarv. Här finns även högväxta bestånd av storrams *Polygonatum multiflorum*, som till skillnad mot getrams har flera, smala blomklockor i varje knippe och en rund, slät stjälk.

Under sommaren är vegetationen på strandängen till stor del nedtuggad och man får gå slalom mellan de färska komockorna. Ofta kommer de nyfikna, betande

djuren fram och hälsar på besökarna. På strandängen kan man påträffa hartmansstarr *Carex hartmanii* – en art som från att ha varit ovanlig ökat på många håll i landet. Runt Nyköping har den dock alltid haft ett starkt fäste (Rydberg 2019). Längre ut på strandängen finns även några strån av ängsstarr *Carex hostiana*, en i Sörmland starkt minskande art samt ängsnycklar *Dactylorhiza incarnata* som är lättare att se under blomningen tidigare på sommaren.

Visst är Linudden spännande, men omgivningarna runt Nyköping har också mer att ge för den botaniskt intresserade. Under sommaren 2019 gav jag ut *Nyköpings flora* där den som är intresserad kan läsa mer. Och om två år kan man, om man så vill, fira 75-årsjubileet av detta tätortsnära reservat.

SBT

Läs mer om Nyköpings växtvärld

Rydberg, H. 2019: *Nyköpings flora*. SBF-förlaget, Uppsala. Läs mer om boken på sidan 123.

Rydberg, H. 2020: Upplev vårbloomingen i Linuddens naturreservat. [Experience Linudden's nature reserve in spring.] *Svensk Bot. Tidskr.* 114: 84–87.

Hans Rydberg är biolog med särskilt intresse för kärlväxter och svampar. Arbetar som egenföretagare inom naturvård med förflutet som främst inventerare på Länsstyrelsen i Södermanlands län. Hans har också ett stort intresse för nordiska maskrosor, deras utbredning och ekologi.

Adress: Ek, Västergården 1, 646 91 Gnesta
E-post: hans@cmag.se